

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 9

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Elektron nashr. 601 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 7-sentyabrda ruxsat etildi.

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi

Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati

Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri

Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari

Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati

Axmedov Sayfullo Normatovich, i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori

Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., Navoiy davlat pedagogika instituti rektori

Siddiqova Sadoqat G'afforovna, p.f.f.d., (PhD), Buxoro muhandislik-texnologiya instituti rektori

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU Hududiy ta'lim muassasalari va markazlar bo'yicha prorektor v.b.

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TDIUprofessor

Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori

Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori

Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d., TSUE professori

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, i.f.f.d., TDIU dotsenti

Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari

Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i

Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori

Musayeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori

Cham Tat Huei, (PhD) USCI universiteti professori, Malayziya

Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d.,(PhD) "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d.,(PhD) TAQU katta o'qituvchisi

Djudi Smetana, p.f.n., Pittsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH

Krissi Lyuis, p.f.n., Pittsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH

Ali Konak (Али Кўнак), i.f.d., prof., Karabuk universiteti dosenti, Turkiya

Glazova Marina Viktorovna, i.f.n., "LUKOIL-Energoservis" Kompaniyasi iqtisodchisi, Moskva.

Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., (PhD) TDIU dotsenti

Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti

Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Oqil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjaevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Rae Kwon Chung, honorary professor of TSUE, Nobel laureate, South Korea,

Osman Mesten, member of the Turkish Parliament, head of the Turkey-Uzbekistan Friendship Society

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, DSc, Prof., Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Buzrukkhanov Sarvarkhan Munavvarkhanovich, DSc, Deputy Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, DSc, Prof., Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Sayfullo Normatovich CSc, Prof., Rector of Academy of Labor and Social Relations

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, DSc, Prof., TSUE Vice-Rector for Scientific Affairs and Innovation

Kalonov Mukhiddin Bakhritdinovich, DSc, Prof., Rector of the Navoi State Pedagogical Institute

Siddikova Sadokat Ghaforovna, PhD, Rector of the Bukhara Institute of Engineering and Technology

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, DSc, Prof., acting Vice-rector for regional educational institutions and centers of TSUE

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, DSc, Prof., of TSUE

Samadov Askarjon Nishonovich, CSc, Prof., of TSUE

Slizovsky Dimitriy Yegorovich, DSc, Prof., of the People's Friendship University of Russia

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, DSc, Prof., Rector of International "Nordic" University

Akhmedov Ikrom Akramovich, DSc, Prof., of TSUE

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja ugli, DSc, Prof., of TSUE

Utayev Uktam Choriyeich, Deputy Head of the DGPO of the Republic of Uzbekistan

Ochilov Farkhod, Head of the DCECGPO of the Republic of Uzbekistan

Eshtayev Alisher Abduganievich, DSc, Prof., of TSUE

Shoira Azimovna Musaeva, professor of SamDu IS Institute

Cham Tat Huei, PhD, professor at USCI University, Malaysia

Akhmedov Javokhir Jamolovich, PhD, deputy of executive director of the "El-yurt umidi" fund

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, PhD, Senior Lecturer at Tashkent University of Architecture and Construction

Judy Smetana CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Chrissy Lewis CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Ali Konak DSc, Prof., Associate Professor of Karabuk University, Turkey

Glazova Marina Viktorovna, CSc, economist at LUKOIL-Energoservis Company, Moscow.

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, associate professor of TSUE

Sevil Piriyea Karaman, PhD, doctoral student at Ankara University, Turkey

Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, independent researcher of TSUE

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor

Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori

Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori

Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti

Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti

Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti

G'afurov Doniyor Orifovich, p.f.f.d., (PhD)

Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti

Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti

Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Innovatsion siyosatni amalga oshirish yo'nalishlari.....	16
Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, Zaynutdinova Umida Djalolovna	
Tijorat banklari kredit portfelini boshqarishning bozor mexanizmlari va ularni joriy etishdagi muammolar	21
Yusupov Shoxzod Maxmatmurodovich	
Hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish davrlari ekonometrik modelini yaratish masalalari.....	24
Abdullayev Farxod Ozodovich	
Marketing yondashuvi asosida Sirdaryo viloyatining investitsion salohiyatini baholash usullari.....	35
Xolmurotova Diyoraxon Ibragimovna	
Bevosita soliqlar ma'muriyatchiligi.....	41
Idrisov Alisher Otajonovich	
Soliq nazorati va transfert narxni belgilashda soliq nazoratini tashkil etishning xorij tajribalari.....	46
Abdiev Jaxongir Ibragimovich	
Soliq siyosati va strategiyasining ilmiy-nazariy tahlili.....	53
Djumaniyazov Marks Quranbaevich	
Pestel tahlili – muvaffaqiyatli investitsiya qarorlarini qabul qilish asosi	60
Shaislamova Nargiza Kabilovna	
Tijorat banklari tomonidan biznes loyihalarni moliyaviy qo'llab-quvvatlashning o'ziga xos xususiyatlari.....	67
Asrorov Azizbek Isomiddin o'g'li	
The significance, problems and solutions of the green economy in the New Uzbekistan economy.....	74
Sattorova Mehriniso, Ibragimova Gulchehra Tohirovna	
O'zbekistonda kichik va o'rta biznesni soliqqa tortishning joriy qilinishi va rivojlanish tendensiyasi	79
Otamuradov Nuriddin Najmiddinovich	
Korporativ boshqaruvni innovatsion rivojlantirishda raqamli texnologiyalardan foydalanishning nazariy asoslari	87
Xalmuradov Elmurod Dilmuradovich	
Международный опыт стимулирования инновационной деятельности.....	93
Абдиуалиева Гулзада Азатовна	
How does foreign direct investment promote economic growth?	98
O'tkirova Bonu Azamat kizi	
Mintaqalarni barqaror rivojlantirishning konseptual asoslari va ular evolyutsiyasi.....	102
Umarov Abduvaxob Tursunovich	
Technological Innovations of Electronic Payment Systems.....	107
Mirkomil Boboyorov Murodullaevich	
Ta'lim xizmatlari sohasida davlat-xususiy sherikligining rivojlanishida xorij tajribasining o'rni va ahamiyati.....	115
Imomov Xolmurod Norqul o'g'li	
O'zbekiston iqtisodiyotiga to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investisiya va xorijiy kreditlar jalb qilish samaradorligi tahlili	119
Maksudov Abdumalik Xodievich	
Davlat ehtiyojlari uchun tovarlar (ishlar, xizmatlar) xarid qilishni takomillashtirish	124
G'ofurov Temur Baxrom o'g'li	

Mamlakatimizda oziq-ovqat sanoatini rivojlanish holati va uning dolzarbligi	129
Turg'unov Muxriddin Mo'ydinjon o'g'li	
Turizmدا innovatsiyalarni qo'llash imkoniyatlari.....	133
Po'latov Ma'murjon Murodjon o'g'li	
Davlat budjetining solikli daromadlari tahlili	139
Abduraimova Nigora Radjabovna	
Soliq yuki soliq tizimining qanchalik samarali ekanligini aniqlovchi muhim mezon	143
To'lakov Ulug'bek Toshmamatovich	
O'zbekiston sanoat korxonalarida xom ashyo resurslaridan samarali foydalanishning hozirgi holati, muammolari va mintaqaviy xususiyatlari (qashqadaryo viloyati misolida).....	151
Ochilov Akram Odilovich, Xazratov Sarvar Ibragimovich	
Состояние туристической инфраструктуры Ташкентской области.....	156
Гаппарова Майрамхон Зафар кизи	
Sanoatlashuvning ekologik ta'siri va "yashil" iqtisodiyotga o'tishning asoslari	161
Nosir Maxmudov, Lola Azimova	
Iqtisodiyotni raqamlashtirishda sinergetik ta'sirning nazariy asoslari	167
Maxmudova Zoxida Maqsudali qizi, Normurodov Xusan	
Davlat budjeti xarajatlaridansamarali foydalanishni takomillashtirish.....	173
Sherxon Tuychiyev	
Savdo korxonalarida ta'minot zanjirining asosiy bosqichlari va muammolari.....	177
Ergashev Jahongir Baxodirovich	
Kichik biznes subyektlarining innovatsion loyihalarni moliyalashtirish yo'llari	180
Ergashev Firuz Baxodirovich, Ishturdiev Hasan Abdigapparovich	
Budjet tashkilotlarida qurilish-ta'mirlash xarajatlari hisobining asoslari.....	184
Azizova Zilola Lochin qizi	
Xorijiy mamlakatlarda tadbirkorlik subyektlari tomonidan mahallilashtirish asosida mahsulot ishlab chiqarishning o'ziga xos jihatlari	191
Mirzabaev Xusniddin Muxamadjonovich	
Suv ekologiyasining asosiy yo'nalishi va uning fandagi o'rni.....	200
Musayeva Muqaddas Abdurashid qizi	
Анализ прибыли агропромышленности	204
Гафурова Азизахон Фатиховна	
Systematic analysis of briquette mass pressing equipment approach	209
Kobilov Khasan Khalilovich, Sharipova Nazira Rakhmatilloevna	
An Econometric Assessment of the Effects of Fintech on Economic Growth in Developed Countries	213
Anvarkhonov Abdulatifkhon Jamshidkhon ugli	
Raqamli iqtisodiyot rivojida korporativ boshqaruv faoliyatining roli	216
Muxitdinov Ulug'bek Diyarovich	
Значение промышленной сети в развитии деятельности предприятий малого бизнеса.....	221
Кодиров Жавлонбек Нематуллаевич	
Tadbirkorlik kambag'allikni qisqartirishning asosiy yo'nalishi.....	225
Xolmirzayev Abdulxamid Xapizovich	
Kichik biznes subyektlarida mahsulot ishlab chiqarishda innovatsiyani joriy etish masalalari.....	230
Mirzayev Kobil Nosirjonovich	
Investisiya faoliyatini moliyalashtirish manbalarini rivojlantirish mexanizmlari.....	236
Ismailov Dilshod Anvarjonovich	

Innovasion iqtisodiyotni shakllantirish sharoitida sifat menejmentini joriy etishning nazariy-uslubiy masalalari.....	242
Zarina Ashurova	
Social media marketing strategies for small businesses.....	247
Mannonov Shahzod Istam ugli	
Xalqaro shartnomalar qoidalarini qo'llashning xalqaro va milliy uslubiy tamoyillarining o'zaro ta'siri.....	250
Rajapov Shuxrat Zaripbaevich	
Neft-gaz, yoqilg'i energetika sanoati sohasidagi yirik soliq to'lovchilarda soliq nazoratini samarali tashkil etish va takomillashtirish masalalari	258
Abdullaev Shuxrat Sultanbaevich	
Суть и значимость инновационных технологий в региональном управлении	266
Муминов Фазлиддин Хусниддин угли	
SWOT-анализ использования социальных сетей в туристической индустрии узбекистана	279
Касимова Зилола Гуламиддиновна	
Germaniya tajribasidan foydalanish orqali o'zbekistonda turizm sohasidagi kadrlar salohiyatini rivojlantirish masalalari	287
Xamidova Mo'tabarxon Abdumalik qizi, Ochilov Akram Odilovich	
Blockchain texnologiyasining bank operatsiyalari xavfsizligini ta'minlashdagi o'rni.....	291
Mirpulatova Luiza Mansurovna	
Tijorat banklarini reytingini aniqlashda bankometr modelidan foydalanish yo'llari.....	294
Karabaev Nodir Abduhamidovich	
Значение business city как инфраструктурного объекта	303
Солиева Умида Алишер кизи	
The potential for the development of wage labor as a factor	308
Usmanov Ilkhom Achilovich	
Ways to improve the organizational and economic mechanism of business tourism in Uzbekistan.....	312
Musayeva Shoirazimovna, Usmanova Dilfuza Ilkhomovna	
Kichik biznes subyektlarining faoliyatini baholashning metodologik asoslari	318
Mavkulov Ravshan Ne'matjonovich	
Kichik korxonalarini rivojlantirishda xorij tajribalaridan foydalanish.....	324
Ergasheva Nigora Abdigapparovna	
Mamlakatimizda intensiv baliqchilikni rivojlantirishning dolzarb masalalari	328
Mamatqulov Nurbek O'razali o'g'li	
Уменьшение выбросов парниковых газов и переход к возобновляемым источникам энергии	331
Р.Т. Шомуродов, И.И. Бахадиров, Р.Т. Умаров, И.Ш. Жамолиддинова	
Ipoteka bozorida investision muhitni yaxshilash yo'llari.....	341
Abdullaev Muhammadsodiq Isroil o'g'li	
Muammoli kreditlar: yechimlari va istiqbollari.....	346
Kalandarov Abdulla Baxtiyorovich	
Ishlab chiqarish korxonalarida risklarni boshqarish va ta'sirini baholash uslubiyati.....	351
Muxitdinov Shuhrat Ziyavitdinovich	
Zamonaviy sharoitda PR (jamoatchilik bilan aloqalar)ning mazmuni va ahamiyati.....	356
Ergasheva Fotimaxon Ibragimovna	
O'zbekiston moliya tizimida mahalliy moliyaning o'ziga xos xususiyatlari	361
Xikmatillayeva Dildora Shavkat qizi	

Rahbar kasbiy motivatsiyasini rivojlantirish ko'nikmalarini takomillashtirish	366
Shadiyev Sherzod Fayzullayevich	
Improvement of marketing communication strategies in chemical industry enterprises	375
Muminova Dildora Dilshadovna	
Mikromoliya tashkilotlarida islom moliyaviy instrumentlarini joriy etishni takomillashtirish	380
Axmedova O'g'ilshod Musurmonqul qizi	
Tijorat banklarida aktivlar sifatini tasniflashning nazariy jihatlarini	384
Qodirova Nafisa Ilhomovna	
Importance-performance analysis as a useful tool for marketing audit processes of HEIs in Uzbekistan	388
Nurillo Umarxonov	
Тенденции энергетики будущего: шаги в новую фазу	396
Абдураимова Нигора Раджабовна	
Chet mamlakatlar pensiya tizimining o'ziga xos xususiyatlari	405
Tursunov Zohidxo'ja Orifovich	
Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida tijorat banklar faoliyatini statistik tadqiq etish xususiyatlari	412
Kutliyev Dilshod Orifovich	
O'zbekistonda suv tanqisligining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishgata'siri	419
Maxmudov Nosir Maxmudovich, Alimova Guzal Alisherovna	
O'zbekistonda yashil iqtisodiyotning kelajak istiqbollari	424
Egamberdiyev Humoyun	
Tarmoqni modernizatsiyalash sharoitida oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash va jadal rivojlantirish istiqbollari	428
Ibragimov G'aniyon G'ayratovich	
To'qimachilik mahsulotlari ishlab chiqarish va eksport qilishning holati hamda rivojlanish istiqbollari (namangan viloyati misolida)	433
Jo'raboieva Shohida Kamoliddin qizi	
Kichik korxonalarni rivojlantirishdagi muammolari va ularning yechimlari	439
Xonto'rayev Obbosxon Kamolxon o'g'li, Ergasheva Nigora Abdigapparovna	
Davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirishda xorijiy mamlakatlar tajribasi	422
Xaydarova Charos Nizomiddin qizi	
Namangan viloyati kichik biznes subyektlari faoliyatida real investitsiyalarning samaradorligini ekonometrik baholash	448
E.S.Jurayev	
Hududlarni iqtisodiy rivojlanishida investitsiyalar ko'rsatkichi tahlili (Sirdaryo viloyati misolida)	454
Karimqulov Jasur Imomboyevich, Alimova Dilafruz Tohir qizi, Qurbonova Shahnoza Yuldashbayevna	
Fiskal avtomatik stabilizatorlarning iqtisodiyotga ta'siri	462
Madaminova Maftuna	
"Yoshlar daftari"ning yuritish tizimini takomillashtirish yo'nalishlari	467
Turaeva Laylo Toshpulotovna	
O'zbekistonda yashil iqtisodiyotga sarmoya kiritishning hozirgi holati va istiqbollari: barqaror rivojlanish sari	470
Malikov Nu'monjon Kamalovich	
Korxonalarda innovatsion funksiyalardan samarali foydalanish yo'llari	474
Samaroxonov Asqarxon Jamolxon o'g'li	
Davlat banklarining rivojlanish vektori – aholini tadbirkorlikka jalb qilish va mikroloiyhalarni moliyalashtirish (biznesni rivojlantirish banki misolida)	479
Radjabov Abdullaziz Atoevich	

Moliyaviy qarorlar qabul qilishda korporativ axborotlarning muhimligi	483
Radjabova Dildora Atoevna	
Bank sohasida "Risklarni boshqarish" tushunchasining nazariy asoslari va uning xizmatlar samaradorligiga ta'siri	486
Saidov Jasurbek Latipbaevich	
O'zbekistonda qo'shilgan qiymat solig'ining ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati	498
Babajanov Davronbek Jumamuratovich	
Foydali qazilmalarning nazorat ishlarini tashkil etgan xolda soliq bazasini kengaytirish yo'llari	505
Abduraxmanov Karomat Erkinovich	
Ichki audit xizmatini tashkil etish va uning samaradorlikka ta'sirini baholash	511
Alimardonov Muxammadi Ibragimovich, Djalilova Malika Shuxratovna	
O'zbekistonda moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari (mhxs)ga o'tish bosqichlari va uning tadrijiy rivojlanishi	516
Mirzaxidov Abdugafir Yuldashevich	
Korporativ ijtimoiy mas'uliyat va uning jamiyatga kirib kelishi	522
Raxmatov Ziyodullo Nosirovich, Odilov Ahmadjon Komiljon o'g'li	
O'zbekistonda 2025-yil soliq-budjet siyosati konsepsiyasiga soliq ma'murchiligini takomillashtirishga oid taklif va tavsiyalar.....	526
Mukimov Botir Mirabzalovich	
Inson kapitaliga investisiyalarni jalb qilish ahamiyati	533
Sa'dullaev Oybek Turdiali o'g'li, Umrzoqov Jonibek Baxtiyor o'g'li	
Роль фискальной и монетарной политики в обеспечении макроэкономической стабильности узбекистана	536
Салахиддинова Муштарий Абдумуниновна	
Strategic framework for the advancement of student tourism development	540
Akhrova Nilufar Uktamovna	
Econometric modeling of calculation of gross domestic product and cost methods.....	546
Matkarimova Intizor Atabayevna	
Loyihalarni moliyalashtirishda bank investitsion faoliyatini takomillashtirish.....	552
Xolbozorov Muzrof Yusup o'g'li	
O'zbekistonda barqaror turizmning iqtisodiy o'sishga ta'siri	557
Amiriddinova Muslima Zayniddin qizi, Asadova Nigora Mehriddin qizi	
Korxonalarning moliyaviy barqarorligini ta'minlashning nazariy asoslari	561
Xusanov Qaxramon Nishonovich	
Mintaqalar barqaror rivojlanishining iqtisodiy-ekologik jihatlari	567
Shodmonov Ruslan G'olib o'g'li, Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich	
Korporativ boshqaruv tizimini rivojlantirishga mo'ljallangan nazoratning yangi vazifalari	572
Toshpulatov Farrux Baxtiyorovich	
O'zbekistonda yashil moliyalash holati: Yashil obligatsiyalar chiqarish uchun imkoniyatlar va to'siqlar	579
Fayzieva Dilsuz Baxodirovna, Achilov Ozod Chorievich	
Fond bozori orqali investitsion faoliyatni moliyalashtirishni metodologik asoslari.....	585
Xalikov Ulug'bek Rustamovich	
Yashil iqtisodiyotning respublika ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlariga ta'siri.....	590
Muxammadiev Zarrux Umarovich	
Budjet tashkilotlarning xarajatlar smetalari va shtat jadvallarini tuzish hamda tasdiqlash	595
Abdurasulov Sardor To'liqin o'g'li	

BUDJET TASHKILOTLARNING XARAJATLAR SMETALARI VA SHTAT JADVALLARINI TUZISH HAMDA TASDIQLASH

Abdurasulov Sardor To'liqin o'g'li
Bank-moliya akademiyasi tinglovchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada budget tashkilotlarining xarajatlar smetalari va shtat jadvalarini tuzish hamda tasdiqlash jarayonlari tahlil qilinadi. Budget mablag'larini samarali boshqarish, moliyaviy resurslarni oqilona taqsimlash va tashkilotlarning barqaror ishlashini ta'minlashning huquqiy va iqtisodiy asoslari o'rganiladi. Maqolada, shuningdek, budget tashkilotlarining shtat jadvali va xarajatlar smetasini to'g'ri tuzish orqali ishchi resurslari samaradorligini oshirishga qaratilgan tavsiyalar beriladi.

Kalit so'zlar: budget tashkiloti, budget mablag'lari oluvchilar, xarajatlar smetasi, xarajatlar moddasi, shtat jadvali.

Abstract: This article analyzes the processes of preparing and approving the expenditure estimates and staff schedules of budget organizations. It examines the legal and economic foundations of effective budget management, the rational allocation of financial resources, and ensuring the stable operation of organizations. The article also provides recommendations for improving the efficiency of workforce management through the proper preparation of staff schedules and expenditure estimates.

Key words: budget organization, recipients of budget funds, cost estimate, cost item, staff table.

Аннотация: В данной статье рассматриваются процессы составления и утверждения смет расходов и штатных расписаний бюджетных организаций. Исследуются правовые и экономические основы эффективного управления бюджетными средствами, рационального распределения финансовых ресурсов и обеспечения устойчивой работы организаций. В статье также приведены рекомендации по повышению эффективности использования трудовых ресурсов через правильное составление штатного расписания и сметы расходов.

Ключевые слова: бюджетная организация, получатель бюджетных средств, смета расходов, статья расходов, штатное расписание.

KIRISH

Har qanday budget tashkiloti har bir xarajatini xarajatlar smetasi asosida amalga oshiradi. Xarajatlar smetasining muhim qismi – shtatlar jadvalidir. Bu hujjatlarni ishlab chiqish, tasdiqlash va ro'yxatdan o'tkazish, ijrosi borasida hisobotlarni takomillashtirish borasida muntazam ishlar olib borilmoqda.

2014-yil 15-dekabrda O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi tomonidan ro'yxatga olingan 2634-sonli "Budget tashkilotlari va budget mablag'lari oluvchilarning xarajatlar smetasi va shtat jadvalarini tuzish, tasdiqlash va ro'yxatdan o'tkazish tartibi to'g'risida"gi Nizom hamda O'zbekiston Respublikasi Budget kodeksiga muvofiq O'zbekiston Respublikasi Davlat budjetidan moliyalashtiriladigan budget tashkiloti va budget mablag'lari oluvchilarning xarajatlar smetasi va shtat jadvalari, daromadlar va xarajatlar smetalari, vaqtinchalik xarajatlar smetalari, shuningdek, budget mablag'larini taqsimlovchilarning jamlanma xarajatlar smetasi va shtat jadvalarini tuzish, tasdiqlash va ro'yxatdan o'tkazish tartibini belgilanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Budget tashkilotlarining xarajatlar smetalari va shtat jadvalarini tuzish va tasdiqlash jarayonlariga oid ilmiy tadqiqotlar va adabiyotlar sohadagi turli nazariy va amaliy jihatlarini qamrab oladi. Quyida ushbu mavzudagi asosiy manbalarning muhtasari sharhi keltiriladi.

Qurbonov A.R. budget tashkilotlarida xarajatlar smetasini tuzishning iqtisodiy samaradorlikka ta'sirini o'rganagan. Uning tadqiqotlariga ko'ra, to'g'ri tashkil qilingan smeta tashkilotning moliyaviy barqarorligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi va mablag'larni oqilona taqsimlashga yordam beradi.

Karimova N.I. shtat jadvallarini tuzish va uning budget tashkilotlarining samarali ishlashidagi ahamiyatiga e'tibor qaratadi. Uning tadqiqotida shtat jadvallarining to'g'ri tashkil etilishi ish jarayonlarini optimallashtirish va mehnat unumdorligini oshirishga katta ta'sir ko'rsatishi ta'kidlanadi.

Xalqaro manbalarda, jumladan, Jahon banki va Xalqaro valyuta jamg'armasi hisobotlarida budget tashkilotlarining moliyaviy boshqaruvi va xarajatlar rejalashtirishga doir ilg'or tajribalar yoritilgan. Ushbu tadqiqotlarda budget mablag'larining samarali va maqsadli sarflanishiga e'tibor qaratilgan.

Saidov Sh.J. O'zbekistonda budget tashkilotlarining moliyaviy boshqaruvi va shtat jadvallarini takomillashtirishga oid islohotlarni chuqur tahlil qilgan. Uning ishlarida budget mablag'larini samarali boshqarish va shtat jadvallarini optimallashtirish bo'yicha tavsiyalar ilgari surilgan.

Shu tariqa, mazkur adabiyotlar budget tashkilotlaridagi xarajatlar smetalari va shtat jadvallarini tuzish jarayonini samarali boshqarishning nazariy va amaliy jihatlarini yoritadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqot ishlarini amalga oshirishda ilmiy tadqiqot metodologiyasida keng qo'llaniladigan usullardan foydalanildi. Mazuni o'rganishda umumiylikdan individuallikka va aksincha tartibda deduksion yoki induksion usullardan foydalanish samara bersa, abstrakt-mantiqiy fikrlash usuli esa jarayonni tizimli tahlil qilishda ahamiyatlidir. Ilmiy tahlil jarayonida ana shu ilmiy tadqiqot usullaridan, xususan, kuzatish, umumlashtirish, guruhlash, taqqoslash, tahlil qilishda esa sintez va tahlil usullarini keng foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Budget tashkilotlarining samarali faoliyatini ta'minlashda xarajatlar smetalari va shtat jadvallarini to'g'ri tuzish hamda tasdiqlash muhim ahamiyatga ega. Mazkur jarayonlar budget mablag'larining maqsadli sarflanishini, davlat mablag'larining samarali taqsimlanishini va tashkilot faoliyatining barqarorligini ta'minlashga qaratilgan. Budget tashkilotlari uchun xarajatlar smetasini tuzish va shtat jadvallarini aniqlash jarayonida davlat moliyaviy siyosati, qonunchilik normalari hamda tashkilot faoliyatining xususiyatlari inobatga olinadi.

Budget tashkilotining smetasida uning barcha daromadlari aks ettirilishi shart: bu davlat budjeti yoki budget tashkilotining pullik xizmat ko'rsatishi va boshqa qonunda man etilmagan faoliyati, mulkini ijaraga berish va boshqalar hisobidan tushadigan daromadlari. Shu nuqtayi nazardan e'tirof etish kerakki, "smeta" tushunchasining mazmuni ham kengayib bormoqda, chunki unda budget tashkilotining moliyaviy oqimlari aks etilgan. Xarajatlar smetasi bu tashkilotning bir yillik moliyaviy rejasini aks ettiruvchi nizomi bo'lib, unda asosiy daromadlar manbalari va yil choraklari bo'yicha taqsimlangan xarajatlar hajmi va maqsadlari ko'rsatiladi. Mazkur moliyaviy nizom mablag' oluvchi tashkilotning mablag' olish va xarajatlarni amalga oshirish borasidagi huquqlari va majburiyatlarini aniqlashtirishga qaratilgandir.

Xarajatlar smetasini yuqorida keltirilgan Nizomga muvofiq budget tashkilotlari va budgetdan mablag' oluvchilar tuzadilar. Moliya organlari va budget mablag'larini taqsimlovchilar budget tashkilotlari hamda budget mablag'lari oluvchilarning xarajatlar smetalariga doir hisob-kitoblarni o'rnatilgan tartibda talab qilib borish majburiyatlari va vakolatlari mavjud.

Xarajatlar smetasi budget tashkilotlari va budget mablag'lari oluvchilar tomonidan ularga tegishli moliya yili uchun etkazilgan budgetdan ajratiladigan mablag'lar hajmi doirasida tuziladi.

Budget tashkilotlari va budget mablag'lari oluvchilarga tegishli moliya yili uchun budgetdan ajratiladigan mablag'lar hajmini etkazish tegishli moliya organlari yoki budget mablag'larini taqsimlovchilar tomonidan budget to'g'risidagi qonun hujjatlarida belgilangan muddatlarda amalga oshiriladi.

Budget mablag'larini taqsimlovchilarga tegishli moliya yili uchun budgetdan ajratiladigan mablag'lar hajmini etkazish O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi tomonidan budget to'g'risidagi qonun hujjatlarida belgilangan muddatlarda amalga oshiriladi.

Xarajatlarning quyidagi guruhlari Davlat budgetidan mablag' bilan ta'minlanadi:

I. Ish haqi va unga tenglashtirilgan to'lovlar.

II. Ish haqiga qo'shimchalar.

III. Kapital qo'yilmalar.

IV. Boshqa xarajatlar.

Xarajatlar smetasini tuzish bo'yicha ishlarni tashkil etish davomida O'zbekiston Respublikasi va Qoraqalpog'iston Respublikasi vazirliklari, davlat qo'mitalari va idoralari, tegishli hokimiyatlarning boshqarma va bo'limlari o'zlariga bo'ysunuvchi tashkilotlarga budget to'g'risidagi qonun hujjatlari va moliya organining

mazkur masala bo'yicha ko'rsatmalaridan kelib chiqib, kelgusi yil uchun smetalarni tuzish tartibi va muddatlari to'g'risida ko'rsatmalar beradi.

Buning uchun O'zbekiston Respublikasi va Qoraqalpog'iston Respublikasi vazirliklari, davlat qo'mitalari va idoralari, tegishli hokimiyatlarning boshqarma va bo'limlari bo'ysunuvidagi budjet tashkilotlari va budjet mablag'lari oluvchilarning rahbarlari hamda tegishli xodimlarining kengashini chaqiradilar va xarajatlar smetasini tuzish tartibi va muddatlari to'g'risida yo'l-yo'riqlar ko'rsatadilar, ularga tashkilotlarning xarajatlar smetasini tuzish tartibi masalalari bo'yicha qonun hujjatlari talablarini tushuntiradilar, budjet mablag'lari bo'yicha xarajatlar smetasi hisob-kitoblarini qonun hujjatlariga muvofiq kelishi majburiyligi, xarajat qilishda smeta-shtat intizomiga va tejamkorlik rejimiga rioya qilish haqida ko'rsatmalar beradilar, shuningdek xarajatlar smetasini tuzish hamda blankalarni to'ldirish texnikasi masalalari bo'yicha yo'l-yo'riqlar ko'rsatadilar.

Bir vaqtning o'zida bo'ysunuvidagi budjet tashkilotlari va budjet mablag'lari oluvchilarga kelgusi yil uchun iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanish dasturlariga muvofiq asosiy ko'rsatkichlarni yozma ravishda xabar qiladilar.

Xarajatlar smetasi bo'yicha xarajatlarni hisoblab chiqarish iqtisodiy va ijtimoiy rivojlantirish dasturlari ko'rsatkichlariga va tejamkorlikning qat'iy rejimini hisobga olgan holda mablag'larga bo'lgan ehtiyojga muvofiq amalga oshirilishi lozim.

Xarajatlarni hisoblab chiqarishda quyidagilarga amal qilinadi:

- belgilangan tartibda tasdiqlangan ijtimoiy va iqtisodiy rivojlantirish dasturlariga;
- davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari tomonidan ularga taqdim etilgan budjet sohasidagi vakolatlari doirasida qabul qilingan normativ-huquqiy hujjatlarga;
- belgilangan tartibda tasdiqlangan budjet tashkilotlari xarajatlarining normativlariga;
- tovar va xizmatlarning davlat tomonidan tartibga solinadigan narxlar va tariflariga.

Xarajatlar smetasiga ish haqi uchun budjetdan ajratiladigan mablag'lar qonun hujjatlari bilan belgilangan lavozim maoshlari va bazaviy mehnatga haq to'lash stavkalari, ularga qo'shimcha haq to'lash va ustamalar hamda amaldagi namunaviy shtatlar va shtat normativlariga rioya etilgan holda kiritiladi. Ishbay shaklida bajariladigan ishlar uchun ish haqi, moliya yiliga xarajatlar smetasida nazarda tutilgan shunday ishlarning hajmidan kelib chiqib xarajatlar smetasiga kiritiladi.

Tarmoqlar kesimida:

- pedagog xodimlar ish haqi uchun budjetdan ajratiladigan mablag'larni aniqlashda qonun hujjatlarida belgilangan bazaviy mehnatga haq to'lash stavkalaridan, daftarlarni tekshirganlik, sinf rahbarligi va boshqalar uchun qo'shimcha haq to'lashni hisobga olgan holda o'quv rejasiga muvofiq tuzilgan tarifkasiyalardan kelib chiqiladi;
- tibbiyot xodimlari ish haqi uchun budjetdan ajratiladigan mablag'larni aniqlashda qonun hujjatlariga muvofiq bazaviy mehnatga haq to'lash stavkalari va shartlarini hisobga olgan holda tuzilgan tarifkasiyalardan kelib chiqiladi.

Stipendiya xarajatlari stipendiyalar miqdorlari va stipendiya bilan ta'minlash tartibiga muvofiq hisoblanadi.

Yagona ijtimoiy to'lovni to'lash xarajatlari xarajatlar smetasiga belgilangan stavkalardan va qonun hujjatlariga muvofiq yagona ijtimoiy to'lov to'lanadigan barcha to'lov summalaridan kelib chiqqan holda kiritiladi. Bunda har yili tasdiqlanadigan budjet parametrlarida qabul qilingan mezonlar qo'llaniladi.

Ish beruvchining fuqarolik javobgarligini majburiy sug'urta qilish bo'yicha sug'urta mukofotini to'lash xarajatlari xarajatlar smetasiga qonun hujjatlarida belgilangan tartibda ish beruvchining barcha xodimlarining o'tgan yilgi ish haqining haqiqiy xarajatlardan kelib chiqqan holda kiritiladi.

Xo'jalik xarajatlari, jumladan, kommunal xizmatlar uchun xarajatlar har bir tashkilotga ko'rsatiladigan xizmatga belgilangan limit (jismoniy hajmlar) doirasida hamda narx va tariflar hisobga olingan holda hisoblanadi.

Telefon va boshqa telekommunikasiya xizmatlari xarajatlari abonent raqamlari soni va xizmatlar uchun tasdiqlangan tariflaridan kelib chiqib hisoblanadi. Bunda limitdan ortiqcha foydalanilgan aloqa xizmatlari, shu jumladan, shaharlararo (xalqaro) so'zlashuvlar uchun, internet xizmatlari va boshqa aloqa xizmatlari xarajatlari budjet tashkilotlarining xarajatlar smetasida tegishli moliya organlari bilan kelishilgan holda ularning faoliyat xususiyatlaridan va mazkur xizmatlarga bo'lgan talabidan kelib chiqib nazarda tutiladi.

Davolash, bolalar va boshqa ijtimoiy soha budjet tashkilotlarida ovqatlanishga ketadigan xarajatlar budjet tashkilotlarining har bir turi uchun tasdiqlangan ovqatlanish kunining natural me'yorlaridan va o'rtacha yillik sonidan kelib chiqib hisoblanadi.

Dori-darmonlarga ketadigan xarajatlar kuniga bir bemorga hisoblangan dori-darmonlar me'yoriga qarab belgilanadi.

Ijtimoiy-madaniy tashkilotlarning ayrim guruhi uchun kiyim-kechak, poyabzal, choyshab, ko'rpa-to'shak anjomlari va boshqa yumshoq anjomlar sotib olishga ketadigan xarajatlar mavjud moddiy ta'minotning me'yori asosida ajratilgan mablag'lar doirasida hisoblanadi.

Suv, o'rmon xo'jaligi va boshqa tashkilotlarni saqlash xarajatlari ularning bajarayotgan ish me'yori va hajmidan kelib chiqqan holda aniqlanadi.

Qo'riqlash faoliyati xizmatlarining to'lovi bilan bog'liq xarajatlar mazkur xizmatlarni etkazib beruvchilarning tariflariga muvofiq aniqlanadi.

Tashkilotlarning binolar, inshootlar, transport vositalaridan foydalanish, binolar va transport vositalari, shuningdek, boshqa mulk ijarasi bilan bog'liq xarajatlari qonun hujjatlarida belgilangan xarajatlar me'yori, limitlar va natural ko'rsatkichlardan kelib chiqib aniqlanadi.

Xizmat safarlariga xarajatlar tashkilotlarning oldiga qo'yilgan vazifalaridan, shuningdek, qonun hujjatlarida belgilangan me'yorlardan kelib chiqqan holda aniqlanadi.

Budjet tizimi budjetlari xarajatlarning iqtisodiy tasnifi bo'yicha boshqa xarajatlarni aniqlashda o'zgacha ko'rsatkichlar va uslublar qo'llanishi mumkin, ularning asoslanganligi xarajatlar smetasini ro'yxatdan o'tkazuvchi tegishli budjet mablag'larini taqsimlovchilar va moliya organlari tomonidan tekshiriladi.

Xarajatlar smetalari tasdiqlash joriy moliya yilining

10 martidan kechiktirmay amalga oshiriladi. Bunda, budjet mablag'larini taqsimlovchi bo'ysunuvidagi budjet tashkilotlari va budjet mablag'lari oluvchilar xarajatlar smetasini budjet mablag'larini taqsimlovchi tomonidan belgilangan muddatlarda, biroq joriy moliya yilining

10 martidan kechiktirmay tasdiqlaydi.

Budjet tashkilotining birinchi va ikkinchi guruh xarajatlarning shakllanishi bevosita shtat jadvallaridan kelib chiqqan holda tuziladi. Budjet tashkilotining shtat jadvalida mehnatga haq to'lash shartlarida nazarda tutilgan, bir yilga hisob-kitob qilingan ustamalar to'lashga, qo'shimcha haq to'lash va xodimlarni moddiy rag'batlantirishga yo'naltiriladigan mehnatga haq to'lash jamg'armasi alohida satrda ko'rsatiladi. Bunga quyidagilar kiradi:

- qonun hujjatlariga muvofiq shakllantiriladigan budjet tashkilotlari va muassasalarini moddiy rag'batlantirish maxsus jamg'armasi (tibbiyot muassasalari, barcha tipdagi umumta'lim maktablari va o'rta-maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalari bundan mustasno);

- mukofotlash, moddiy yordam ko'rsatish, ko'p yillik mehnati uchun bir martalik rag'batlantirish uchun mehnatga haq to'lash jamg'armasi;

- ko'p yillik mehnati va maxsus unvonlarga (malaka darajasi, darajali unvon, diplomatik martaba va boshqalar) oylik ustamalar va qo'shimcha haq to'lashni belgilash uchun mehnatga haq to'lash jamg'armasi;

- mehnat ta'tilidagi shaxslarning o'rnini bosuvchi xodimlarning mehnatiga haq to'lash uchun mehnatga haq to'lash jamg'armasi;

- umumta'lim, o'rta-maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalarining direktor jamg'armasi va boshqalardan iborat.

Budjet tashkilotining shtat jadvalini tasdiqlash joriy moliya yilining 10 martidan kechiktirmay amalga oshiriladi. Bunda budjet mablag'larini taqsimlovchi bo'ysunuvidagi budjet tashkilotlari shtat jadvallarini budjet mablag'larini taqsimlovchi tomonidan belgilangan, biroq joriy moliya yilining 10 martidan kechiktirmay tasdiqlaydi.

Budjet kodeksida belgilangan tartibga ko'ra, budjet tashkilotlari va budjet mablag'lari oluvchilar yilning birinchi choragini moliyalashtirish vaqtinchalik xarajatlar smetasiga ko'ra amalga oshiriladi. Vaqtinchalik xarajatlar smetalari tuzish va tasdiqlash keyingi moliya yilining birinchi choragini oyma-oy bo'lgan holda amalga oshiriladi. Bunda vaqtinchalik xarajatlar smetasida nazarda tutiladigan budjetdan ajratiladigan mablag'lar o'tgan moliya yilining oxirgi choragidagi budjetdan ajratiladigan mablag'lardan ortiq bo'lmashligi lozim hamda qonun hujjatlarida belgilangan tadbirlarni amalga oshirish uchun xarajatlar summasiga aniqlashtirilishi mumkin.

Kelgusi moliya yilining birinchi choragi uchun budjet tashkilotlarining va budjet mablag'lari oluvchilarning vaqtinchalik xarajatlar smetalari joriy moliya yilining 25 dekabrighacha tuziladi va tasdiqlanadi.

Vaqtinchalik xarajatlar smetalari asosiy, yillik xarajatlar smetasi tasdiqlangunga qadar amalda bo'ladi. Bunda ro'yxatdan o'tkazish uchun taqdim etilgan xarajatlar smetasida birinchi chorak uchun budjetdan ajratiladigan mablag'lar vaqtinchalik xarajatlar smetasida nazarda tutilgan budjetdan ajratiladigan mablag'lardan kam bo'lmashligi kerak.

Tasdiqlangan xarajatlar smetasi tegishli moliya organlarida ro'yxatdan o'tmagunga qadar yuridik kuchga ega bo'lmaydi. Budjet mablag'larini taqsimlovchilar ularga etkazilgan budjetdan ajratiladigan mablag'lar hajmi doirasida moliyalashtiriluvchi budjet tashkilotlari va budjet mablag'lari oluvchilarning xarajatlar smetalari ko'rib chiqishni ta'minlaydi.

Budjet tashkilotlari va budjet mablag'lari oluvchilar tomonidan taqdim etilgan xarajatlar smetalari zarur hollarda mazkur tashkilotlarning rahbarlari ishtirokida ko'rib chiqiladi. Bunda xarajatlar smetalari ko'rib chiquvchi budjet mablag'larini taqsimlovchilar quyidagilarni amalga oshirish majburiyatlari va vakolatlariga ega:

- qonun hujjatlari talablariga, shuningdek, kelgusi yil xarajatlar smetalari tuzish bo'yicha ko'rsatmalarga qat'iy rioya qilinishini ta'minlash;

– tejankorlik rejimiga amal qilgan holda xarajatlar smetalarida talab etilmaydigan tadbirlar uchun budjetdan ajratiladigan mablag'lar kiritishga yo'l qo'ymaslik;

– alohida tadbirlarni o'tkazish muddatlari va ularni moliyalashtirishni ta'minlash imkonini hisobga olgan holda xarajatlar smetasi bo'yicha budjetdan ajratiladigan mablag'larni chorak (oy)larga taqsimlashni ta'minlash;

– hisob-kitoblar va asoslantirishlar bilan tasdiqlanmagan summalarini xarajatlar smetalarida qabul qilishga yo'l qo'ymaslik.

Budjet mablag'larini taqsimlovchilar xarajatlar smetalarini ro'yxatga olishlarida quyidagilarni tekshirishlari lozim:

– haqi to'lovi uchun xarajatlar smetasi bo'yicha tasdiqlangan summalarining shtat jadvaliga (bunda xarajatlar smetasidagi ish haqi jamg'armasi xodimlar to'liq to'ldirilmaganligi dinamikasidan kelib chiqib, shtat jadvalidagidan kam miqdorda tasdiqlanishi mumkinligini nazarda tutish lozim) binoan tasdiqlangan ish haqi summalariga muvofiqligini;

– ro'yxatdan o'tkazish uchun taqdim etilgan shtat jadvallari belgilangan namunaviy shtat normativlariga muvofiqligini;

– shtat jadvalida ko'rsatilgan lavozimlarni xizmatchilarning asosiy lavozimlari va ishchilar kasblari klassifikatoriga muvofiqligini;

– lavozim maoshlari hamda ularga ustamalarning to'g'ri belgilanganligini;

– budjet tashkilotlari va muassasalari xodimlarini moddiy rag'batlantirish maxsus jamg'armasining to'g'ri tashkil qilinganligini;

– umumta'lim, o'rta-maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalari direktor jamg'armasining to'g'ri tashkil qilinganligini;

– xarajatlar smetasida tasdiqlangan stipendiyalar uchun xarajatlar summasini talabalar tarkibi bo'yicha hisobot ma'lumotlari va xarajatlar smetasiga muvofiqligini;

– to'rtinchi guruh bo'yicha xarajatlar summasi to'rtinchi guruh xarajatlari yoyilmasiga muvofiqligini;

– xarajatlar smetasiga kiritilgan xarajatlar bo'yicha boshqa hisob-kitoblar va asoslantirishlarni.

Budjet mablag'larini taqsimlovchilar xarajatlar smetasi asoslanganligini chuqurroq o'rganish maqsadida moliyalashtiriluvchi budjet tashkilotlari va budjet mablag'lari oluvchilarning xarajatlar smetasini tuzish va ijro etishning istalgan bosqichida ularga doir hisob-kitoblarni talab qilishga haqli.

Agar budjet tashkiloti va budjet mablag'lari oluvchilarning ro'yxatdan o'tkazish uchun taqdim etilgan xarajatlar smetasi bo'yicha xarajatlar summasi belgilangan tartibda ularga etkazilganiga nisbatan ortiq bo'lsa, budjet mablag'larini taqsimlovchi tegishli summaga bo'ysunuvidagi budjet mablag'lari oluvchining xarajatlar smetasi bo'yicha xarajatlarni qisqartirishga majbur.

Ro'yxatdan o'tkazish uchun taqdim etilgan xarajatlar smetasida xarajatlar summasining oshirilishiga yo'l qo'yilmaydi.

Respublika budjetidan moliyalashtiriladigan va budjet mablag'larini taqsimlovchilar bo'ysunuvidagi budjet tashkilotlari va budjet mablag'lari oluvchilarning belgilangan tartibda tasdiqlangan xarajatlar smetasi, daromadlar va xarajatlar smetasi hamda shtat jadvallari budjet mablag'larini taqsimlovchi tomonidan ro'yxatdan o'tkazilgandan so'ng hamda budjet mablag'larini taqsimlovchining jamlanma xarajatlar smetasi Iqtisodiyot va moliya vazirligida ro'yxatdan o'tkazilgandan so'ng amalga kiritiladi.

Budjet mablag'larini taqsimlovchilar smeta va shtat jadvallari ro'yxatdan o'tkazilishi lozim bo'lgan o'zlarining moliyalashtiriluvchi budjet tashkilotlari va budjet mablag'lari oluvchilarning hisobini yuritishlari shart.

Budjet mablag'larini taqsimlovchilar bo'ysunuvidagi har bir budjet tashkiloti yoki budjet mablag'lari oluvchilarning ro'yxatdan o'tkazish muddatlarini belgilangan muddatda ro'yxatga olishni to'liq yakunlashni va Iqtisodiyot va moliya vazirligi tomonidan moliya yilining 1 apreliga qadar belgilangan muddatda jamlanma xarajatlar smetasini topshirishni hisobga olgan holda belgilaydilar.

Budjet tashkilotlari va budjet mablag'lari oluvchilarning shtat jadvallari ro'yxatdan o'tkazishda budjet mablag'larini taqsimlovchi normativ-huquqiy hujjatlar bilan belgilangan shtat jadvallarga nisbatan ortiqcha shtat birliklarni qisqartirishi lozim. Aniqlangan kamchiliklar bartaraf etilganidan keyingina ro'yxatdan o'tkazishni amalga oshirish lozim.

Budjet tashkilotlari yoki budjetdan mablag' oluvchilarning xarajatlar smetasi, daromadlar va xarajatlar smetasi va shtat jadvallari ro'yxatga olish, Nizomning 6-ilovasiga muvofiq shakldagi ro'yxatdan o'tkazish kartochkasini berish yo'li bilan rasmiylashtiriladi.

Ro'yxatdan o'tkazilganligi to'g'risidagi hujjatlar budjet mablag'larini taqsimlovchilarning rahbarlari yoki ularning o'rinbosarlari va moliya-iqtisod bo'linmasi boshliqlari tomonidan imzolanaadi.

Xarajatlar smetasi, daromadlar va xarajatlar smetasi va shtat jadvallari ro'yxatga olinganligi shtamp bilan tasdiqlanadi va tasdiqlangandan keyin:

– birinchi nusxasi tegishli budjet tashkiloti yoki budjet mablag'lari oluvchiga qaytariladi;

– ikkinchi nusxasi har bir budget tashkiloti yoki budget mablag'lari oluvchilar uchun alohida papkalarda budget mablag'larini taqsimlovchining tegishli moliya-iqtisod bo'linmalarida saqlanadi;

– uchinchi nusxasi O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligiga budget mablag'larini taqsimlovchining jamlanma xarajatlar smetasi, jamlanma daromadlar va xarajatlar smetasi va shtat jadvallari bilan birgalikda taqdim qilinadi.

Belgilangan tartibda tasdiqlangan budget tashkilotlari va budget mablag'lari oluvchilarning xarajatlar smetasi, daromadlar va xarajatlar smetasi hamda shtat jadvallari, shuningdek, budget mablag'larini taqsimlovchilarning jamlanma xarajatlar smetasi, jamlanma daromadlar va xarajatlar smetasi hamda jamlanma shtat jadvallari, ular moliya organlarida ro'yxatdan o'tkazilganidan keyin amalga kiritiladi.

Moliya organlari budget mablag'larini taqsimlovchilar, budget tashkilotlari va budget mablag'lari oluvchilari bilan birgalikda mazkur bandning birinchi xatboshisida ko'rsatilgan hujjatlarni har bir tashkilotni ro'yxatdan o'tkazish muddatlarini budget to'g'risidagi qonun hujjatlari bilan belgilangan muddatda ro'yxatga olishni to'liq yakunlashni hisobga olgan holda belgilaydilar.

Xulosa va takliflar

Xarajatlar smetalari va shtatlar jadvallari tasdiqlangandan keyin, davlat budgetidan mablag'lar g'aznachilik bo'linmalari tarafidan, o'rnatilgan tartibda budget tashkilotlarining to'lov topshiriqlari asosida to'lab boriladi.

Budget mablag'laridan foydalanganliklari haqida budget tashkilotlari o'rnatilgan tartibda hisobot berib boradilar. Budget tashkilotlari va budgetdan mablag' oluvchilar, budget va budgetdan tashqari mablag'lar ijrosi bo'yicha oylik, choraklik va yillik moliyaviy hisobotlarni tuzadilar va quyidagi muddatlarda topshiradilar:

- yillik moliyaviy hisobotlar hisobot yilidan keyingi yilning 1 yanvar holatiga;
- choraklik moliyaviy hisobotlar hisobot yilining 1 aprel, 1 iyul va 1 oktyabr holatiga;
- oylik moliyaviy hisobotlar hisobot oyidan keyingi oyning birinchi sanasi holatiga tuziladi.

Bunda budget tashkilotlari set, shtat va kontingentlar rejalarining bajarilishi to'g'risidagi hisobotlarni O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi tomonidan tasdiqlangan shakllarga muvofiq tuzadi va topshiradi. Ular tomonidan topshiriladigan moliyaviy hisobotlar tarkibiga quyidagilar kiradi:

- balans;
- Xarajatlar smetasining ijrosi haqida hisobot;
- debitorlik va kreditorlik qarzlari to'g'risida ma'lumot;
- budget tashkilotini rivojlantirish jamg'armasi bo'yicha pul mablag'lari harakati to'g'risida hisobot.

Barcha budget tashkilotlari boshqa budgetdan tashqari mablag'lar harakati bo'yicha hisobotlarini, joriy yilning moliyaviy natijalari to'g'risida hisobotni va nomoliyaviy aktivlarning harakati to'g'risida hisobotlarini o'rnatilgan muddatlarda topshiradilar.

Xarajatlar smetasiga ko'ra xarajatlarni amalga oshirishni takomillashtirish maqsadida:

– xarajatlar smetasi shaklini, budget loyahasini tayyorlash bilan bog'liq budget buyurtmasi shakliga mosligini ta'minlash lozim. Shunda berilgan buyurtma va tasdiqlangan xarajatlar smetasi orasidagi bog'liqlik darajasi oshadi va budget tashkilotlari faoliyatiga engillik kiritiladi;

– ikkinchidan, yil davomida xarajatlar smetasiga kiritilayotgan har qanday o'zgarishlar qat'iy ravishda faqat budget tashkilotining rasmiy murojaati va/yoki rasmiy tasdiqlangan roziligiga asosan amalga oshirilishini ta'minlash lozim. Bu nafaqat budget ijrosi shaffofligini, balki g'azna organlari faoliyatini ham qulaylashtirishga xizmat qiladi.

Shunday qilib, budget tashkilotlari va budgetdan mablag' oluvchi muassasalarning xarajatlar smetasini takomillashtirish borasidagi amalga oshirilayotgan keng miqyosdagi islohotlar budget mablag'laridan foydalanishning shaffofligi, samaradorligi va tejamkorlikka erishishga qaratilgandir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарори, 21.12.2005 йилдаги 276-сон. lex.uz/docs/941878
2. Ўзбекистон Республикаси Давлат бюджетидан маблағ билан таъминланадиган ташкилотларнинг даврий молиявий ҳисоботларини тузиш, тасдиқлаш ҳамда тақдим қилиш бўйича Қоидалар (Ўзбекистон Республикаси молия вазирининг 2011 йил 27 августдаги 57-сон буйруғи билан тасдиқланган, Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлигида 2011 йил 27 сентябрда 2270-сон билан рўйхатга олинган).
3. Хусанов А.А. Бюджет ташкилотларида харажалар сметасини тузиш, тасдиқлаш ва рўйхатдан ўтказиш масалалари "Иқтисод ва молия", 2012, 9-сон.
4. 2014 йил 15 декабрда Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги томонидан рўйхатга олинган 2634-сонли "Бюджет ташкилотлари ва бюджет маблағлари олувчиларнинг харажатлар сметаси ва штат жадвалларини тузиш, тасдиқлаш ва рўйхатдан ўтказиш тартиби тўғрисида"ги Низом.
5. Ҳайдаров М.Т. Бюджет ташкилотларнинг харажатлар сметалари ва штат жадвалларини тузиш ҳамда тасдиқлаш, улар ижроси ҳақида ҳисобот. // "Иқтисод ва молия", 2016, 10-сон.
6. Ўзбекистон Республикаси Бюджет кодекси // Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Shahzod Avilqulov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 9

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

